

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти**

Кафедра початкової та дошкільної освіти

**РОКИТА ТЕТЯНА РОМАНІВНА
ЗМІСТ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ**

Магістерська робота

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 012 «Дошкільна освіта»

Науковий керівник:

проф. кафедри початкової
та дошкільної освіти, доктор
педагогічних наук, професор
Галян О.І.

Львів-2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ .	7
1.1. Сутнісна характеристика поняття «особистісна компетентність»	7
1.2. Особливості формування особистісної компетентності у дітей дошкільного віку	20
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	35
2.1. Методика дослідження рівнів сформованості особистісної компетентності в дітей дошкільного віку	35
2.2. Аналіз педагогічних чинників формування особистісної компетентності в дітей дошкільного віку у розвивальному середовищі ЗДО	47
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	72
Додаток А	72
Додаток Б	74

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дошкільний рівень освіти – самостійна система, невід’ємна та обов’язкова частина освіти України. Значущо визначати її в гармонійній єдності сімейного та суспільного виховання. Це першопочаткова самоцінна ланка, яка спрямовує особистісний та інтелектуальний розвиток впродовж життя, вона повинна бути готовою реагувати на виклики сучасного світу та соціокультурні потреби, уможливлювати реалізацію дитиною своїх особистісних ресурсів, орієнтуватися на гуманістичні (загальнолюдські) та національні цінності.

Спілкування, гра, творча, пізнавальна, дослідницька, побутова та господарська діяльність функціонально сприяють збагаченню культурного досвіду практичної діяльності та взаємин дитини з оточенням, привносять якісні зміни в її особистісне зростання, сприяють розвиткові значущих навичок і компетентностей, як результату управління з боку вихователя цими процесами. Дитина, у якої сформована здатність до регуляції станів і поведінки, самостійність, початки світосприйняття та своєрідного погляду на світ, мотивація до прояву активності в різноманітних видах діяльності, самосвідомість і актуальні навички, – це дитина, для якої характерний належний рівень дошкільної зрілості, а отже, й особистісної компетентності. Її життєво важливі особистісні особливості поведінки та діяльності виявляються в позитивному ставленні до світу, до себе та інших, достатній самооцінці, готовності до організації оптимальних взаємин з дітьми та дорослими, бажання бути частиною групи, вміння співчувати, пропонувати та просити допомоги, а також самостійно вирішувати посильні для дитини життєві проблемні ситуації. Такі особистісні досягнення є засадничими для формування наскрізних умінь і навичок, які сприяють особистісному зростанню впродовж життя, і забезпечують безперервність дошкільної та початкової освіти.

Розвиток і формування особистісної компетентності дошкільника постійно є одним із провідних, визначальних завдань в дошкільній освіті. Тому

«дошкільний» педагог повинен знати всі можливі шляхи та засоби гармонійного виховання й розвитку особистості дитини.

Особистісні компетентності – значущий показник особистісної зрілості дитини з урахуванням її віку. Припускається, що недостатній рівень розвитку особистісної компетентності негативно позначиться на формуванні життєвої компетентності дитини.

Актуальні питання формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку представлені в роботах Л.Божович, О.Запорожця, О.Кононко, В.Кузьменко, С.Кулачківської, С.Ладивір, Т.Поніманська та інших дослідників цього періоду життя. Вони запропонували та апробували низку засобів та методів набуття дітьми особистісної компетентності.

Уважаємо, що потребують уточнення засадничі питання формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку з урахуванням вимог оновленої редакції «Базового компоненту дошкільної освіти» (2021) та окреслення напрямів забезпечення їх особистісного розвитку.

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити змістові характеристики та детермінацію набуття дітьми дошкільного віку особистісної компетентності під керівництвом вихователя.

Об'єкт дослідження: особистісна компетентність дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: детермінація та змістові аспекти формування особистісної компетентності дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Відповідно до вказаної мети дослідження необхідно реалізувати такі **завдання:**

- дати сутнісну характеристику поняття «особистісна компетентність»;
- описати особливості набуття дітьми дошкільного віку особистісної компетентності;
- емпірично дослідити рівні та компоненти особистісної компетентності дітей дошкільного віку;
- проаналізувати педагогічні чинники набуття дітьми дошкільного віку особистісної компетентності в розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти.

Ми припустили, що процес формування особистісної компетентності дітей старшого дошкільного віку буде ефективним за умови виконання таких умов:

- 1) виходити з вікових особливостей дошкільників;
- 2) враховувати особливості створення розвивального середовища відповідно до вікових особливостей дітей дошкільного віку.

Емпірична база дослідження. Експериментальна робота проходила в ЗДО №129 у місті Львів. В експериментальній роботі брали участь 18 дітей старшого дошкільного віку, з них 9 хлопчиків та 9 дівчат, а також 13 вихователів.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукової літератури; порівняння, зіставлення здобутих фактів, узагальнення результатів дослідження; емпіричні: методи тесту, бесіди, анкетування, спостереження. Застосовувалися також методи обробки даних та інтерпретації отриманих результатів.

Теоретичне значення визначається розширенням та поглибленням наукових уявлень про особистісну компетентність та специфіку впливу для її набуття дітьми дошкільного віку.

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації змістово-процесних аспектів вивчення компонентів та рівнів особистісної компетентності дошкільників; специфікації підходів до забезпечення її адекватного становлення в дошкільному віці.

Практичне значення полягає в тому, що результати та матеріали магістерської роботи можуть використовуватися у різних формах підвищення кваліфікації вихователів у царині створення адекватного розвивального середовища, в якому уможлиблюється набуття дітьми дошкільного віку особистісної компетентності.

Апробація магістерської роботи. Основні напрацювання за змістом роботи представлено в публікації тез доповіді «Зміст та чинники формування особистісної компетентності дітей в умовах закладу дошкільної освіти» (Рокита, 2022).

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Робота розміщена на 75 сторінках, основний текст – 63 сторінки. У магістерській роботі 14 рисунків і 6 таблиць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція / наук. кер. Т.Піроженко; авт. кол.: О. Байєр, О.Безсонова, О.Брежнєва, Н.Гавриш та ін. Київ: МОН України, 2021. 37 с.
2. Бех І. Як сформувати особистісну зрілість дошкільника. *Практика управління дошкільним закладом*. URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/867889>
3. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*. 2003. № 2. С. 8-9.
4. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Вид. 3-є. Київ: Знання, 2008. 566 с.
5. Волинець К., Волинець Ю., Стаднік Н. Наступність дошкільної та початкової освіти як умова успішної самореалізації особистості. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. IV (40), Issue: 81. С. 84-88.
6. **Гуріна З. Становлення життєвої компетентності як основа особистісного розвитку дитини дошкільного віку. *Гуманітарія*. 2018. Вип.41. С.74-81.**
7. **Дитина у сучасному соціопросторі / за ред. Т. Піроженко. Київ; Кіровоград: Імекс, 2014. 271 с.**
8. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку: монографія / за заг. ред. Н. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
9. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 424 с.
10. Захарова Н. Адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору: монографія. Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2010. 216 с.

11. Кононко О. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). Київ: Стилос, 2002. 251 с.
12. Кононко О. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). Київ: Освіта, 1998. 255 с.
13. Кононко О. Методологічні засади становлення дошкільника як суб'єкта життєдіяльності *Виховання дітей та молоді в контексті розвитку громадянського суспільства*: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». Випуск 35. Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. С. 37-41.
14. Косенко Ю. Взаємодія вихователів і батьків у забезпечення соціально-особистісного розвитку дитини дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. Вип. 46. С. 199-204.
15. Коток М. Фактори впливу на процес формування особистісної ідентичності дитини старшого дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2016. Вип. 46. С. 153-157.
16. Крутій К. Л. Педагогічна технологія освітньої роботи в полікультурному середовищі з дітьми старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта*. 2007. № 3. С. 4–20.
17. Крутій К., Котій Н. Технологія формування полікультурної особистості (конспекти занять з українського народознавства з дітьми старшого дошкільного віку). Запоріжжя: ТОВ «ЛППС» ЛТД. 2010. 220 с.
18. Кузьменко В. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. 354 с.
19. Ладивір С. Русійні чинники повноцінного розвитку дитини. *Актуальні проблеми психології*. 2016. № 4 (12). С. 95-106.
20. Лапченко І. Емоційне ставлення до себе та ровесників як чинник особистісного розвитку дитини дошкільного віку: автореф. дис. канд. психол. н.: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2006. 20 с.
21. Максименко С. Механізми розвитку особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2018. № 40. С. 7-23.

- 22.Мачинська Н., Маєр О.Формування життєвої компетентності дитини дошкільного віку – умова забезпечення наступності поетапного розвитку дошкільник – учень початкової школи. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогічні науки. 2022.№ 2.С. 109-114.
- 23.Міненко О. Мультиплікаційна продукція як фактор формування особистості дітей дошкільного віку. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 2. Т.2. С. 93-97.
- 24.Найда Р. До проблеми формування життєвої компетентності дитини в дошкільному закладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. Вип.2. С.86-90.
- 25.Невмержицька О. Виховання творчої особистості дошкільника засобами медіаосвіти. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2016. Вип. 16. С. 365-370.
- 26.Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Директор школи*. 2005. №3-4.
- 27.Овчарук О. Компетентності як ключ до формування змісту освіти. *Стратегія реформування освіти України*. Київ: К.І.С., 2003. 295 с.
- 28.Огнев'юк В. Особлива місія дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2006. С. 3-7.
- 29.Освітній напрям «Особистість дитини»: сутність і умови реалізації: вебінар 02.04.2021. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/vebinar_standart_do_02.04.2021.pdf
- 30.Пенькова С. Розвиток особистості дитини дошкільного віку у мовленнєвій діяльності. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2022. №58. С. 120-127.
- 31.Піроженко Т., Ладивір С., Карасьова К., Соловійова Л. Методичні засади вивчення ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С.Костюка НАПН України / за ред. С.Максименка*. Київ: ГНОЗІС, 2011. Т. XIII. Проблеми загальної та педагогічної психології. Ч. 7. С. 142-150.

32. Піроженко Т. Особистість дитини. Впроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 8. С. 3-4.
33. Піроженко Т. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 136 с.
34. Піроженко Т., Байєр О. Як формувати особистісну компетентність дитини. *Вихователь-методист*. 2021. № 5. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/891146>
35. Приходько Ю. Генезис провідних ставлень дитини дошкільного віку як основа її особистісного розвитку: дис. д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ, 1997. 428 с.
36. Професійна освіта: словник: /уклад. С. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. с. 149. (777)
37. Рейпольська О. Теоретико-методичні засади формування у дошкільників ціннісного самоствавлення: автореф. дис. д. пед. н.: 13.00.08. Київ, 2021. 43 с.
38. Рибалка В. Система психологічних цінностей культури особистості, її творчої діяльності. *Актуальні аспекти модернізації художньо-педагогічної освіти*: матер. Міжнародної наук.-практ. конференції (Полтава, 21-22 квітня 2005 р.). Полтава: ПДПУ, 2007. С. 16 – 25.
39. Родигіна І. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків: Вид. група «Основа», 2005. 96 с. (Б-ка журн. «Управління школою»; вип.(32))
40. **Розвиток особистості дитини дошкільного віку в різних видах діяльності**: монографія /за заг. ред. А. Богуш. Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2013. 235 с.
41. Рокита Т. Зміст та чинники формування особистісної компетентності дітей в умовах закладу дошкільної освіти. *Освітній альманах*: зб. наук. студ. праць. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. Вип. 5. С. 197-201.
42. Стандарти дошкільної освіти: дискурс науки і практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 11 квіт. 2014 р.). Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. 374 с.

43. Степаненко І. Духовність і життєва компетентність. *Філософська думка*. 2005. № 6. С. 40-55.
44. Сухомлинський В. Вибрані твори в 5-и т. Київ: Рад. школа, 1997. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. 670 с.
45. **Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу** / за ред. Т. Піроженко. Київ; Кіровоград: Імекс, 2014. 119 с.
46. Фасолько Т. Використання особистісно-орієнтованих технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. *Науковий вісник Кременецького гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. 2014. Вип. 3. С. 100-106.
47. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: зб. наук.-метод. праць / за ред. В. Литньова та ін. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 620 с.
48. Формуємо особистісну компетентність дошкільника. Педрада: портал освітян України. 2015. URL: <https://oplatforma.com.ua/news/981-osobistisna-kompetentnist>
49. Черепаня Н. Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової освіти. *Педагогічний альманах*. 2011. Вип. 9. С. 68-74.
50. Sarbin T. R. & Allen V. L. Role theory. In G. Lindzey & E. Aronson (Eds.). *Handbook of social psychology*. 2nd ed. Reading, MA: Addison-Wesley, 1968. Vol. 1. P. 488-567.
51. The 10 Most Important Skills for a Preschooler's Development. 2020. URL: <https://www.ccsconnection.org/preschooler-developmental-skills/>
52. Thompson R. Social and personality development in childhood. In R. Biswas-Diener & E. Diener (Eds). *Notatextbook series: Psychology*. Champaign, IL: DEF publishers, 2022. URL: <https://nobaproject.com/modules/social-and-personality-development-in-childhood>
53. Varela L., Reyes Z. & Rungduin T. Development of a Guidance Model on Personal and Social Competence for Kindergarten Pupils. *The Normal Lights*, 2016. Vol.10. pp. 65-88. URL:

https://www.researchgate.net/publication/311612246_Development_of_a_Guidance_Model_on_Personal_and_Social_Compentence_for_Kindergarten_Pupils

